

373.31(082)

1798

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Криворізький державний педагогічний університет

Кафедра педагогіки і психології

*ПРОБЛЕМИ ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ПОЧАТКОВОЇ
ОСВІТИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ
РЕФОРМУВАННЯ ШКОЛИ*

**Збірник наукових та науково-методичних праць
кафедри педагогіки і психології
Криворізького державного педагогічного університету**

Випуск 2

Кривий Ріг

2003

1992. – 84 с.

4. З я з ю н І. А. Педагогіка добра. – К.: МАУП, 2000. – 312 с.

5. К о с т ю к Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості /За ред. Л.М.Проколієнко. – К.: Рад шк., 1989. – 608 с.

6. П р о с к у р а О. В. Психологічна підготовка вчителя до роботи з першокласниками. – К.: Освіта, 1998. – 199 с.

Шпачук Л.Р.

ДО ПИТАННЯ ПРО ПОЗАМОВНІ ЗАСОБИ ВИРАЗНОСТІ МОВЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ

В статтє рассматриваетсѧ вопрос об экстралингвистических способах выразительности речи учителя.

The article deals with important questions about the extralingual methods of teacheris expressive speech.

Успіх учителя як фахівця, без сумніву, залежить не тільки від глибокого знання і володіння ним нормами усного мовлення, а й від умінь і навичок оперувати позамовними засобами виразності.

Дійсно, продумані, узгоджені за змістом позамовні засоби естетично збагачують мовлення, конкретизують думку, емоційно підсилюють окремі елементи контексту, забезпечують контакт з класом і підтримку постійного двобічного зв'язку "вчитель-учень".

Серед усього складу позамовних засобів виразності особливої уваги потребує стан пози вчителя. У шкільних умовах найбільш виправдовує себе нерухома поза під час подання певної інформації або ж навчального матеріалу. До того ж, положення тіла має бути природним, ненапруженим, невимушеним, без допуску позерства, манірності та суетності.

Слушними з цього приводу є такі, приміром, рекомендації: "Стосовно положення частин тіла, то під час звичайного слова, де не зображуються ніякі пристрасті, стоять обдаровані риторичі прямо і майже ні до яких рухів не вдаються, а коли щось сильними доказами доводять і як стрімкі чи ніжні фігури мовлення своє пропонують, тоді зображують його одночасно руками, очима, головою і плечима..."[4; 192].

Жести (від лат. "діяння") вчитель повинен глибоко продумувати і осмислювати, оскільки тільки при правильному рухові голова, тіло і руки стають засобами підсиленої виразності мовлення, покращують контакт з учнями. А неправильно вжиті, не пов'язані зі словом, надумані жести, навпаки, можуть спричинити до повного розриву зв'язку вчителя з класом, викликати в учнів подив або й навіть сміх.

Тому вчитель за всіх знань жестикуляції як допоміжного засобу виразності мовлення має передовсім керуватися завданнями і умовами мистецтва слова у педагогічному процесі, не забуваючи, що принцип і мета використання його жестів інші, ніж у звичайному, повсякденному спілкуванні, промові або читанні актора зі сцени. "Якщо жести стримані, а водночас виразні й красиві - вони допомагають учителю краще донести думку до учнів", - зазначає А.П.Коваль [3; 46].

За належністю жести прийнято поділяти на чисто фізіологічні (умовні), які безпосередньо не пов'язані з процесом мовлення, і комунікативно значимі (неумовні), які вживаються для передачі певної інформації. Серед них виділяють:

- вказівні, які вказують на предмет;
- описуючі, які супроводжують вербальні засоби (вимовив слово "м'яч" - і описав рукою коло; сказав "серцем відчуваю" - і поклав руку на серце);
- зображуючі, які передають прохання, благання, подяку тощо;
- емоційні, або психологічні, які передають різні почуття і подвоюють смисл висловленої думки, оскільки тісно пов'язані з підтекстом, аніж з текстом;
- ритмічні, які підкреслюють не окремі елементи

мовлення, а весь його ритм [1; 203].

А. І. Германович виокремлює також звукові жести, які "не виражають понять або уявлень, не є назвами. Близькі до емоційних вигуків звукові жести виражають ставлення мовця до явищ, подій, до мовлення співбесідника" [2; 292]. Наприклад, "О-о-о", "У-у-у", "Ого", "Угу" тощо.

Для вчителя-читця обов'язковим засобом виразності є міміка (від гр. "наслідування"), сутність якої - виражальні рухи м'язів обличчя. Міміка органічно пов'язується зі словом, зі змістом тих емоцій і почуттів, які нею передаються.

У процесі виразного читання міміка визначається певною колізією художнього твору та психологічним станом художніх персонажів, що виникає внаслідок цієї колізії. Без сумніву, одними тільки мовними засобами без участі міміки і відповідної інтонації, особливо тембральних змін, учителю-читцю досить важко передати учням відповідні емоційні стани (смуток, радість, гнів тощо), втілені у творі. Проте засобом емоційного впливу на учнів, а отже, контакту, зв'язку з класом міміка стає лише тоді, коли відповідає художньому такту і діє тільки в єдності з засобами логіко-емоційної виразності читання.

Щоб вдало застосувати міміку, вчителеві потрібно усвідомлювати її в єдності з визначенням емоційної функції наголошених слів, бо саме вона розкриває той внутрішній психологічний зміст твору, а також емоції й почуття, для відтворення яких і покликані позамовні (рухові) засоби виразності.

Прояв почуттів цілком залежить від особистості. Певний відбиток тут, очевидно, можуть накласти: вихованість, культура поведінки, риси характеру, темперамент й інші психологічні особливості вчителя. Г.А.Олійник радить постійно спостерігати за проявом емоцій у інших людей, передовсім колег, фіксувати і наслідувати ті мімічні вияви, які спроможні передати тонкість і високу емоційну культуру [5; 134].

Література:

1. Б а б и ч Н. Д. Основи культури мовлення. - Львів:

Вид-во "Світ", 1990.

2. Германович А. Й. Звуковые жесты // Вопросы теории и истории языка. - Л., 1969.

3. Коваль А. П. Слово про слово. - К.: Рад. школа, 1986.

4. Ломоносов М. В. Краткое руководство к риторике. - М., 1986.

5. Олійник Г. А. Виразне читання. Посібник для вчителів. - Тернопіль, 2001.

Лисечко В.П.

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ОНОВЛЕННЯ ФІЛОСОФСЬКОЇ ОСВІТИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

В статье рассматриваются актуальные вопросы обновления содержания и методики философского образования в контексте реформирования современной высшей педагогической школы.

The article deals with important questions of renewal of the context and methods in philosophical education. These problems are viewed in the context of modern higher education reform.

У Національній доктрині розвитку освіти України в ХХІ столітті розкриті соціальні функції освіти в сучасному суспільстві та в перспективі його подальшого розвитку, обґрунтовано необхідність та основні напрями реформування сучасної вищої педагогічної освіти. Важливою ланкою реформи вищої школи є оновлення змісту та методологічної основи філософської освіти майбутніх фахівців.

Філософія, виконуючи світоглядну, методологічну, виховну функції, завжди відіграла значну роль в системі